

УДК: 94:327(497:497.11)"1840"(093.2)
32.61:929 Mihailo Obrenović
DOI: https://doi.org/10.18485/srpske_studije.2022.13.11
Рад примљен: 5. августа 2022.
Рад прихваћен: 15. августа 2022.

Др Данко Леовац
ванредни професор
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју
danko.leovac@f.bg.ac.rs

МЕМОАР КНЕЗА МИХАИЛА РУСКОМ АМБАСАДОРУ У ЦАРИГРАДУ А. П. БУТЕЊЕВУ (1840)*

Апстракт: У раду је приказан мемоар кнеза Михаила Обреновића руском амбасадору у Цариграду А. П. Бутењеву, од 1. априла 1840. године. Након повратка у Србију, кнез Михаило се сусрео са великом опозиционом делатношћу у земљи. Водећи уставобранитељи су на сваки начин гледали да му ограниче власт. Рукопис који објављујемо чува се у Државном архиву Србије, у фонду Поклони и откупи, и садржи кнежева размишљања и разматрања о његовом положају, односу између кнеза и Савета, те самим питањима око функционисања најважнијих државних власти. Поред тога, кнез даје хронологију најважнијих догађаја по свом повратку у земљу, те своје виђење целокупне ситуације.

Кључне речи: кнез Михаило Обреновић, А. П. Бутењев, руски амбасадор у Цариграду, Србија, Османско царство, Русија, Хатишериф из 1838 (Турски устав).

* * *

Након доношења Хатишерифа из 1838. године,¹ у Србији је у мају и јуну 1839. године донет низ закона (*Устројеније Књажества Совета Срб-*

---

* Реализацију овог истраживања финансијски је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у склопу финансирања научноистраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (бр. уговора 451-03-68/2022-14/200163).

1 Хатишериф из 1838. године, тзв. *Турски устав* донет је 23. децембра 1838. године, а обнародован на Калемегдану 27. фебруара 1839. године. Представља најкраћи устав

ског, Устројеније Књажеске канцеларије, Устројеније Централног правленија Књажества Србског) којима је смањена дотадашња власт владара, а увећана власт Савета. Кнез Милош Обреновић је, не желећи да влада под новим условима, практично приморан на абдикацију. После кнежеве абдикације изабрано је Намесништво, које су чинили Аврам Петронијевић, Јеврем Обреновић и Тома Вучић Перишић. Земљом су управљали девет месеци, најпре у име болесног кнеза Милана, а потом у име одсутног кнеза Михаила.² Висока порта је признала избор намесника, захваљујући утицају Аврама Петронијевића на Порти, упркос непостојању правног основа за такву одлуку.³ Уставобранитељски прваци су потом започели активне припреме за смену династије Обреновић и довођење на власт Карађорђевића. Порта је лако искористила унутрашње борбе и у Берату кнезу Михаилу нагласила да је изабран, пошто је наслеђивање по принципу првородства прекинуто смрћу кнеза Милана.⁴ Поред тога, кнежева власт је додатно ограничена, захваљујући писмима великог везира Авраму Петронијевићу и Томи Вучићу Перишићу, којима су они практично постављени за кнежеве саветнике.⁵

Кнез Михаило се тако сусрео са бројним проблемима по повратку у земљу, није знао коме да верује и коме да се обрати за помоћ и правни савет. Због тога је 1. априла 1840. године упутио један опширан мемоар руском амбасадору у Цариграду Аполинарију П. Бутењеву⁶, у коме је тражио савете и тумачења одредаба Хатишерифа из 1838. и Закона о Савету из 1839. године. У мемоару је указано на неусаглашеност између појединих одредаба Хатишерифа из 1838. и одредаба у Закону о Државном савету из 1839. године. По члану 8 Хатишерифа кнез је имао право да поставља саветнике не чекајући предлог Савета о томе. Међутим, по чл. 3 Закона о Савету за постављање

новековне Србије, иако није писан у форми устава и нема унутрашњу поделу, већ карактер органског акта којим се уређују статус, овлашћење и обавезе појединих органа власти. Њиме је потпуно уништен кнежев апсолутизам. Формално је био на снази до доношења Устава из 1869. године.

2 Р. Љушић, *Прво намесништво (1839–1840)*, Београд, 1995, 31.

3 Р. Ј. Поповић, *Аврам Петронијевић (1791–1852)*, Београд, 2012, 124.

4 Берат кнезу Михаилу султан је потписао у септембру 1839. године, а посебан ферман, где се изричито помиње као „главни кнез” потписан је од стране султана 3. фебруара 1840. године. Прочитани су на Калемегдану 17. марта 1840. године. *Новине србске*, бр. 11, 16/28. март 1840.

5 *Новине србске*, бр. 11, 16/28. март 1840; Р. Ј. Поповић, *Аврам Петронијевић*, 126–128. Опширније: Д. Леовац, *Кнез Михаило Обреновић. Младост, прва владавина, емиграција*, Београд, 2019, 84–103.

6 Аполинариј Петровић Бутењев (1787–1866), руски дипломата, амбасадор у Цариграду (1829–1843, 1856–1858) и Ватикану (1843–1855).

нових саветника било је неопходно да Савет предложи кандидате. Чл. 16 Хатишерифа одређује да министри заседају у Савету док су у служби, док чл. 8 устројства Савета одређује да се министар након смене или оставке враћа у Савет. Тиме је кнез био приморан да своје ministre узима искључиво из Савета. Додатни проблем је био тај, ако би их и узимао ван састава Савета, а они би, пошто престану да буду министри постајали саветници, број саветника прешао би одређену границу. Чл. 17 Хатишерифа по српском преводу одређивао је да се саветници не могу сменити са своје дужности док се код Високе порте не би доказало да су криви због одређеног престапа или због нарушавања закона и уредаба земаљских, док је у турском оригиналу стајало: „докле што не преступе противу закона земље и моје Високе порте“. Кнез је, с пуним правом, налазио да је ово друго тумачење овог члана *устава* тачније и да су, по чл. 27 српски судови довољни да извиђају и решавају по евентуалним кривицама саветника. Кнез је молио Бутењева да му да савет о појединим тачкама устава, изричито постављајући питања: да ли кнез има право да на упражњено саветничко место постави новог саветника између најзаслужнијих и најспособнијих чиновника, нарочито оних који су спремни у законодавству, без претходног одобрења Савета; хоће ли моћи ministre без њихове кривице, а по потреби службе да мења сам, на друга звања и друге способне чиновнике на њихово место поставља; хоће ли разрешени министри неко време моћи да остану и без службе, са неком одређеном платом; хоће ли бити ограничен да ministre узима из реда саветника или може по праву које му *устав* даје постављати за ministre вредне, заслужне и способне чиновнике; хоће ли моћи да за свога представника узима и лице које није у Србији рођено нити природно, јер о томе устав „ништа не казује“; хоће ли се у случају кривице неког саветника изречена пресуда морати слати у Цариград; хоће ли се моћи без повреде устава установити административни судови при министарствима ради одржања дисциплине међу чиновницима; може ли оне предмете о којима нема закона посредством својих министара завршавати, а да о томе не пита Савет и може ли тражити од Савета да се не меша у извршну власт, него само да надгледа рад и поступак својих министара прегледавањем њихових годишњих извештаја; да ли обнародовање закона припада извршној власти; хоће ли кнез моћи да чиновнике (и војне), осим судија и саветника, по потреби службе у иста звања или ако погреше у дужности и на мања звања постављати, а да се ти предмети не подвргавају судској пресуди.⁷

Поред наведеног, кнез Михаило је Бутењеву детаљно образложио предисторију свог доласка на престо, те ситуацију након повратка у Србију. Ту се посебно осврнуо на рад појединих уставобранитеља, посебно оних

7 Ј. Продановић, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Београд, 1936, 105–106.

који су у првим данима након његовог повратка свесрдно радили против њега и кнежевих интереса (Тома Вучић Перишић, Аврам Петронијевић).

Рукопис који објављујемо чува се у Државном архиву Србије, у фонду Поклони и откупи, к. LXX, бр. 152. У самом тексту нисмо вршили веће интервенције, осим мањег усаглашавања са правописом савременог српског језика.

*

Ваше превасходитељство, Милостивејшиј Государ!

О шћастливом пришествију мојему у отечество моје,⁸ и о пријемленију Кормила правленија изволите с Ваше превасходитељство из званичних одношенија моих известити, која Вам ја днес⁹ и под Н. *** чест имам по татарину отпрати.

Овди дакле узимам слободу притећи Вам Милостивејшиј Государ, с партикуларним прошенијем¹⁰ за благотворниј совет Ваш о онаковим предметима, кои, по мненију мојему, строжију тајну изискују. Ја сам, као што сам званично Вашему превасходителству доставио, Прокламацијом мојом све уредбе и поставленија потврдио, које су до сад по основанију Устава изда-не.¹¹ Но узевши у размотреније Устав и до сада издана устројенија и уредбе, нашао сам да је Совет устројенијем своим нека права, која су Уставом Књазу дана, себи присвоио.

Осма тачка Устава даје Књазу право, бирати и постављати лица за Советнике, без да о томе предварително¹² предложеније оно од Совета очекује. А устројенијем Совета на концу треће тачке задржао је Совет себи право да Књазу кандидате за членове Совета представља.¹³ Под каквим

8 Након боравка у Цариграду, кнез Михаило је 3. марта 1840. године стигао у Србију, а у Београд је приспео 14. марта. *Новине србске*, бр. 8, 24. фебруар / 7. март 1840; Државни архив Србије (=ДАС), Министарство иностраних дела – Внутрено одељење (=МИД-В), 1839, VII, 43, Кнез Михаило – Намесништву, 29. фебруара / 12. марта 1840.

9 Данас.

10 Молба.

11 ДАС, МИД-В, 1839, VII, 43; *Новине србске*, бр. 47, 28. октобар / 9. новембар 1839.

12 Унапред, претходно.

13 По осмој тачки Хатишерифа из 1838. године било је прописано: „Председатељ Совета као и Членови, бит ће изабрани Тобом, под условијем, да они буду совершенно познани између њиови сограждана, својом способностију и својим качеством честног човека, да су учинили какове услуге својему отечеству, и заслужили одобреније обште“. Дакле, кнез је имао право да поставља саветнике, ако и остале чиновнике по својој вољи (*Зборник закона и уредба и уредбени указа, издани у Књажеству Србском, од времена обнародованог Устава земаљског (13. феб. 1839. до апр. мес. 1840)*, I, Београд, 1840, 3). У трећој тачки

је предлогом ово, за време Г. родитеља мог¹⁴, учињено, нисам никог овди питао, нити ћу коме што о томе говорити, док Ваш совет, Милостивејшиј Государ, не чујем: но свакојако ми се чини, да је тиме Устав нарушен, и да би ствар ову на ползу права књажеског тим већма поправити ваљало, што Устав наставља, каква ће лица Књаз за членове Совета производити.

Ја ово не наводим због каквога властољубија, већ јединствено из дужности, која је с достоинством моим скопчана; јер као што сам рад, да права свију вообшће¹⁵ и свакога воособ¹⁶ у државном содружеству Србском одржим, тако исто желим, да и она права ненарушена остану, коме смо се сви колици¹⁷ заклели невредим¹⁸ сачува.

Друго. 16-ти член Устава опредељује, да попечитељи, внутрени дела, финансије и правосудија, као и Представник Књажески, заседавају у Совету, за време, докле исполњавају дужности своје, а устројенијем Совета опредељено је не само да Попечитељ, пошто се по потреби од званија удали, опет у Совет заседава, него је Књаз тиме у избору способни лица за Попечитеље ограничен, морајући такова бирати између членова Совета, кои су сада сви готово с тако малим вежествама¹⁹ снабдевени, да се за сад за Попечитеље много способнији лица у осталим званијама изван Совета наћи може.²⁰ Са-

---

Устројенија Совета Књажества Србије од 27. априла / 9. маја 1839. године истиче се да кнез бира председника, заменика председника и чланове Савета, али су при том предлогу неопходни предлог и мишљење Савета (Зборник закона и уредба и уредбени указа, I, 16). По овом Закону, Савет је поделио право избора и постављања саветника са кнезом, тиме директно нарушивши одредбу Хатишерифа из 1838. године. Ј. Лончарић, Државни Савет по Уставу од 1838. године, Београд, 1907, 15.

14 Мисли се на кнеза Милоша Обреновића.

15 Уопште.

16 Понаособ, посебно.

17 Учесници.

18 Неповредивим.

19 Знање.

20 Хатишерифом из 1838. године било је прописано да министри унутрашњих дела, финансија и правосућа, те кнежевски представник (истовремено и министар иностраних дела), имају право да по функцији буду и чланови Савета. По *Закону о Савету*, додата је одредба да у случају оставке или смене, министар остаје члан Савета, а на упражњено место се именује један од најспособнијих чланова Савета. Једино у случају смрти министра или његовог удаљења са положаја судском пресудом, кнез је могао да именује новог члана, али да се придржава чл. 54 Хатишерифа из 1838. по коме се наводи да је кнез био надлежан да додељује свако звање својим указом, али уз поштовање напредовања у звањима. И овим је кнез био знатно ограничен у могућностима било ког избора. Видети чланове 16. и 54. Хатишерифа из 1838. и чл. 18. *Устројенија Совета Књажества Србије. Зборник закона и уредба и уредбени указа, I, 5, 12, 18.*

дашњи су Советници онакова лица, која су само због дугогодишње службе место у Совету добили, а не због вежества свој.

Ако је дакле на свом месту то основоположеније²¹, да Књаз за Попечитеље најспособније бира, као што под овим само условијем он за добро правленије земље јемствовати може, онда га мислим не треба у избору Попечитеља ограничавати, да иј између Советника тражи. Призна ли се ово за основано и Уставу сходно, онда следује, да одпуштениј Попечитељ не мора баш у Совет враћати се, него и на онакво званије, које његовом достојности изван Совета сходно буде; јер ако се први свакој промени Попечитеља, ови у Совет буду враћали, а изван Совета чиновници на званије попечитељско стављали, онда би Совет опредељено число свој членова далеко премашио, него што нам Устав предписује. А да би се равнотежије²² између Књаза и Совета одржало, нужно је, да се Књаз не приморава, себи попечитеље из Совета тражити, баш кад би се 4-а точка Устава двојачко толковати²³ дала, а камо ли, што му она на против тога бездвоумно совершенно право даје, Попечитеље бирати, наименовати и постављати. Ако ја ове три речи последње разумем, то је Књазу слободно без ичијег содејствија себи Попечитеље узимати и бирати иј.²⁴ Под бирањем мислим да се друго ништа разумети не може већ то, да се Попечитељ донде у званију своје задржи, докле полза²⁵ правителствена Књаза не побуди, другим способниим чиновником заменити га, а њега на онаково званије премести, на коме ће к обшћој ползи боље дејствовати моћи. Ја сам у овој мисли тим већма подкрепљен, што сам на питања од неколико мој чиновника увереније получио²⁶, да би Књаз при свим своим добрим квалитетима²⁷ изван состојанија био к добру дејствовати, и уваженије своје код Попечитеља свој сохранити²⁸, кад би на том остало, да Попечитељи по потреби службе у Совет, а из Совета членови на Попечитељство и тако обратно иду. Ограничен будући на ове само,

21 Утемељење.

22 Равнотежа.

23 Тумачити.

24 По члану 4 Хатишерифа из 1838. године кнез је недвосмислено имао право да бира, именује и поставља чланове централне државне управе и то министре који би се бавили „делама внутреним, друго финансијом, и треће руководством спорних дела Земље“. *Зборник закона и уредба и уредбени указа*, I, 2.

25 Корист.

26 Примео.

27 Особинама.

28 Сачувати.

морао би Књаз, било добро било зло, по никој вољи владати се, неимајући од куд поуздане Попечитеље бирати, кроме²⁹ Совета, кој би у овом случају приметно надвесие над Књазом имао.³⁰

Треће. 17-тиј член Устава содржава одређење о случаима, у којима могу бити Советници сбачени. У србском преводу Устава наведено је, да се они неће моћи сбацили без узрока, „докле не би било доказано код високе Порте“, да су се учинили повини³¹ због каквог преступленија, или због нарушенија закона или уредаба земаљски; а у турском оригиналу стои место „докле не би било доказано код високе Порте“ ово: „докле што не преступе противу моје високе Порте“ итд. По оригиналу дакле не би требало акта због кривице каквог Советника високој Порти подносити, већ би довољно било, да то овоземни судови, као што нам 27-ма точка Устава изриком налаже, извиде и реше; а по преводу србском, који је овако, као што сам чуо, Стојан Симић³² с Јусуф пашом³³ угадио, долази, као да је нужно, да се пресуда о кривици Советника, пре него што се у извршеније приведе, у Цариград шиље, и отуд одобреније њено очекује.³⁴

Четврто. 23-ћа точка одређује, да онај, који није Србин, или онај који није национално примио квалитет Србина, не може занимати ни једно од гореописаних три места. Гореописана у Уставу три места разуму се Попечитељи: внутрени дела, финансије и правосудија; а за четврто место, Представника Књажеског, неима нигде спомена, да ли он мора бити рођен или приурођен Србин, или га Књаз може узети од куд му драго?³⁵

Пето. 27-ма точка Устава содржава одређење, да се у Србији устроје више редова судова, а 30-та одређује три Суда, а имено: Суд Примирителниј, Суд Окружниј и Суд Апелациониј.³⁶ Но овде се искуством потреба показала за верховниј Суд један, и као трећег степена Суд, почињући од Суда Окружног; јер у строжијем смислу примирителниј је суд више наличан на Суд полицај-

---

29 Осим.

30 Видети напомену бр. 13.

31 Криви.

32 Стојан Симић (1797–1852), политичар, један од најватренијих уставобранитеља, један од вођа Милетина буне против кнеза Милоша Обреновића (1835), члан Савета.

33 Београдски мухафиз у периоду 1835–1839.

34 Тумачење чл. 17 Хатишерифа из 1838. је било проблематично и доводило је до константних сукоба између кнеза и Савета и у наредном периоду.

35 У члану 4 Хатишерифа из 1838. године не спомиње се кнежевски представник (и министар иностраних дела), док се у чл. 6 *Устројенија Совета* спомиње заједно са осталим овде наведеним министрима.

36 *Зборник закона и уредба и уредбени указа*, I, 7–8.

ниј, него ли на правиј с нуждним формама снабдевениј Суд. О устројенију овог високог Суда ми се сада занимамо, и намерни смо за умаленије Советника, и њиовог числа неке одвоити, и у овај велики Суд ставити, као што смо о том у Цариграду реч имали. Осим тога дознао сам, да је Правосудије власти своје и на дисциплину званичника, под другим попечителствама служећи, прострло. Тако је прошлог лета Суд једног срезског старешину, стојећег под налозима Попечителства внутрени дела, на тримесечено низврженије³⁷ са званија и на изгубленије припадајуће му плате за то време, без знанија Попечитеља внутрени дела и без ичие тужбе, осудио зато, што овај дужност своју, коју му је Попечитељство преко Началника послало, није раније свршио. Тако је више пресуда Правосудије пре долазка мога у Србију над чиновницима финансијлним и полицајним издало, по којима једном укор, другом лишеније званија обзнанити ваљало за дела, која би по себи предпостављена Попечитељства путем административним могла изправити и сгрешити чиновнике казнити сходним начином, без содејства Суда. Из овога дакле рађа се питање: дал би што Уставу противно било, кад би се, ради нуждне дисциплине чиновника у сваком Попечитељству једна Комисија установила, која би за мања преступленија, која би се имала законом поименце назначити, чиновнике казнила, не морајући за сваку маленкост Суду представити иј? Ја мислим, да ово Уставу не би противно било зато, што 27-ма точка дозвољава устројеније разни родова Судова. А овај род административног Суда у свакоме Попечителству простирао би се над подчињеним му чиновницима од прилике у онолико у колико се власт примирителног Суда над подчињеним му житељима свога места простире, и тако би подчињени чиновници, од предпостављени им власти страх имајући, боље дужности своје одправљали, него што би то чинили, кад би знали, да иј предпостављена власт прво Суду мора тужити и од овог помоћ чекати; у коме би случају, тј. кад би у свакој прилици предпостављена власт морала противу подчињени чиновника помоћ од Суда тражити, струка Правосудија као неко надвишенство над осталим, струкама правленија имала, које обаче³⁸ всеавгустејшиј Покровитељ наш неће желити, као што сам уверен, да и допустити неће, да се већа преступленија чиновника, која низврженије с чина и званија са собом носе, путем политическим суде.

Шесто. 27-ма точка Устава содржава вољу царску, да буду Срби зашћићени у њиним добрима, њиним лицима, њиовој чести и њиовом достоинству, а 66-та точка изриком вели: „Никакв Србин вообшће и без изјатија³⁹

37 Удаљавање.

38 Дакле.

39 Изузетак.

не може бити гоњен ни узнемираван, ни тајно ни јавно, пре него што буде позван и осуђен пред судом“. Но сада се појављују случаји у штату званичника, да неки од њи оне способности, која је с њиним званијем скопчана, неимају, неки би опет због свој вжества могли другој струци правленија боље помоћи, него оној, у коју су постављени. Неки званичници пак таковог су опхожденија, да иј предпостављена власт нити жели у званију оставити, нити пак такви доказателства има, помоћу кој би иј Суду предати могла, са захтевањем, да иј премести на друго – према обстојатељству⁴⁰ и вини⁴¹ – мање или равно званије. Такви случајева находи се при свим Попечителствима, особито тога рода, да се тајне званичне по улицама разносе. Тко иј разноси, зна се приватно, али се придическа⁴² не може доказати, и тако виновници⁴³ продужују злоупотребленије званичног поверенија, без да иј власт може зато путем политическим оданде уклонити, као што ме неки од чиновника мои уверавају, право званичника повредило и против Устава поступило.

Разсуждавајући⁴⁴ о овом предмету уверио сам се, да тенденција нашег Устава иде: и на обезбеђеније господствовања⁴⁵ правде и на узвишеније благостојанија Србаља; но ово последње никада на вред⁴⁶ прве. По овоме основоположенију неће се звати нарушеније права овог или оног чиновника, ако се он на равно званије куд, без содејства судејског, премести, и то не из злобе, него по потреби службе, сиреч⁴⁷ кад се нађе, да је за друго које дело способниј, него за оно у коме је, или кад се опитом⁴⁸ докаже, да је због ослабленија душевни сила изван состојанија, досадашњу дужност своју точно отправљати, или кад предпостављениј на млађем примети онакве поступке, кои му повереније код старијег губе, и томе подобно; – јер као што је чиновнику право дано на званије, тако су му у исто време неразлучне⁴⁹ са званијем дужности дате, повређенијем који он одма соразмерно

---

40 Околност.

41 Кривици.

42 Посебно.

43 Кривци.

44 Разматрајући.

45 Владавине.

46 Штету.

47 То јест.

48 Пробом.

49 Нераздвојене.

од свог права на званије ваља да губи. Овако се мени чини да је право, а основанију, по коме се о благостојанију народа старати имају, сходно; јер би се ово намереније тешко докучити могло, кад би се за сваку званичну погрешку пространијем судејским формалитетом званичник испитивао.⁵⁰

Седмо. Сматрајући на, цео Устав и права, која су Књазу, која ли Совету дана, ја га, Милостивејшиј Государ! вообшће овако разумем: Да Књаз сва дела правленија, тицајућа се на које му драго струке, посредством своји надлежни Попечитеља по законим предписанијама; а у колико, закони правила о овом или оном предмету неби било, по чистој совести и најбољем увиђенију своје отправаља, имајући сваки Попечитељ ту дужност, о сочиненију пројекта за закон о оним предметима, о којима закон оскудева и којима он мисли, да би се постојано правило могло сочинити, Књазу предложенија чинити, или саме Пројекте за закон предлагати му, које ће Књаз Совету на размотреније подносити. Овим начином би, мислим, мало по мало све струке правленија, како у формалном тако и у материалном призренију⁵¹ права добиле, и тако би благотворно намереније Всеавгустејшег нашег Покровитеља докучили да народом Србским закон влада, а не самовољство.

Буде ли на против тога Књаз и његови деловодитељи (Попечитељи) принуђени, почастне у извршителну струку спадајуће предмете, о којима год не има закони правила, Совету подносити, и по његовом решенију поступати, као што је то у отсуствију моме за време Намесничества⁵² било (дознавши и то, да је Совет у намеренију, неке членове своје одредити да настојатељи буду при грађењу погранични караула, и да је летос једном два дана изгубио, док је селу Рипњу парницу једну са меанцијом истог села решио!), онда, нити ће Совет времена ни воље имати занимати се законим правилама, нити ће се високоме ојиданију⁵³ Всеавгустејшег Покровитеља

50 Различита тумачења чланова Хатишерифа из 1838. године и законских прописа донетих у Србији довела су до тога да су државни чиновници постали изузетно заштићена категорија, које је било изузетно тешко, готово немогуће, сменили са положаја или преместити на неко друго радно место. Тако је од времена уставобранитеља категорија државних чиновника постала изузетно заштићена, што је доводило до бројних злоупотреба у државном систему.

51 Обзиру, погледу.

52 Мисли се на деветомесечни период управе Првог намесништва, до повратка кнеза Михаила у Србију.

53 Очекивању.

нашег соответствовати⁵⁴; него ће самовластије, за које су отечественици⁵⁵ моји противу Г. родитеља мојег викали, прећи на Совет, тим више, што је он из онакови особа састављен, које би се радије занимале с својевољним решавањем почастни предмета, нежел са саветовањем о законима и осталим правилима. Пре пак него што мненије Вашег Превасходителства о том не получим, нећу о том са Советом моим ништа почињати, него ћу оставити, нека дела иду као и до јако⁵⁶ што су ишла.

Ово су, Милостивејшиј Государ, предмети, о којима ја благотворниј совет Ваш требујем, и за који Вас учтивејше молим: и да би ми на све преднаведено благонаклоненије одговорити изволили, молим, да би ме извирили, што се усуђујем, сва преднаведена питања овди на краће ставити:

- I. Имам ли право, кад се које место у Совету упраздни, Советника између најзаслужнији и најискуснији Чиновника Србскиј бирати и постављати, без предварителног⁵⁷ од Совета представленија кандидата?
- II. Дал је Совет због тога, што у Совету само два члена има, кои нешто знаду писати, њи 5 кои мање знаду од прве двоице, а остали ни писати нити читати знаду, дал би, велим, добро било, при попуњенију праздни места у Совету онакова лица за членове произвести која при једнаким моралним својствима с осталим старим Чиновницима, највише вежества имаду, особито у политици и законодавству; и тако да се Совет и ученим људима снабде?
- III. Оћул моћи Попечитеље, по потреби службе, а без њине кривице сам мењати, на друга званија спуштати, и друге чиновнике на званије Попечитеља производити?
- IV. Оћел без кривице своје, а по потреби службе мном званија одрешениј Попечитељ моћи неко време и без дужности, с одређити му се имајућом за тај случај платом, остати, или ће боље бити, одма на друго званије преместити га?
- V. Дал ћу бити ограничен, да Попечитеље узимам из членова Совета, или ми по Уставу право припада, да и из остали чиновника, у које се могнем поуздати, да ће делом знати ваљано управљати, ове Сановнике бирати?

54 Овде: одговарати, бити у складу.

55 Сународници.

56 До сада.

57 Унапред, претходног.

- VI. Оћул за Представника мога моћи и онаково лице између чиновника Србскиј произвести, које није у Србији рођено нити примило качество Србина?
- VII. Оће ли се моћи без повређенија Устава административни Судови устроити у Попечитељствама, поради обдржанија нуждне дисциплине међу чиновницима њини надлежни струка, и то с простиим формама, а не онако пространим, као што се при Судовима по нужди набљудавати⁵⁸ морају?
- VIII. Оће ли се у случају кривице ког Советника морати над њим изречена пресуда у Цариград слати?
- IX. Оћу ли ја оне предмете правленија, о којима не има закони правила, моћи посредством моји Попечитеља свршавати, без да о том Совет питам?
- X. Да ли ми право припада, Совет, ако случај за собом донесе, упутити, да на поступке Попечитеља мојј мотри, прегледањем њини годишњи известија о правленију њини надлежни струка; да, по изцрпленом из ови известија искуству, закона правила он саставља, и мени на одобреније подноси; да од Попечитеља мојј поднешене му Пројекте испитује и о томе советује ми; а да се у извршителну власт ни мало не меша, те да се тако закониј ред у Србији заведе?
- XI. Дал обнародованије закона, власти извршителној, као што ме неки мои овде чиновници уверавају припада, или законодателној?
- XII. Оћу ли моћи војне и остале чиновнике, осим судија и членова Совета, по потреби службе, на равна, или, ако што у дужности својој сгреше, и на мања званија, путем дисциплинарним преместити, без да се предмети ови судејској пресуди подвргавају?

II

Окончавајући преднаведеним начином моја вопрошенија⁵⁹ о преднаведеним предметима, непропуштам Вашем Превасходителству, као мужу, кои је наклоност имао, о искреном свом участију о срећи и напредку моме, у Цариграду уверити ме, открити, у каквом сам стању Србију, у каквом ли њене управитеље сада застао.

58 Посматрати.

59 Питања.

Јошт при ступленију мом у карантин Алексиначки⁶⁰ получио сам известије о некаторим⁶¹ партајама између виши Сановника овоземни. Приспевши у Београд уверио сам се у истинитости овог у Алексинцу мени учињеног доношенија, и што ме је при том највише обезпокојило, то је, што сам с више страна увереније получио⁶², да је једна партаја, под предводителством Советника Вучића Перишића⁶³, Стојана Симића, Лазара Теодоровића⁶⁴, Представника мога Аврама Петронијевића⁶⁵, Попечитеља Правосудија Стефана Стефановића⁶⁶ и Шефа Гарнизоног воинства Полковника Илије Гарашанина⁶⁷, и јошт неки намереније то било, да мене права мога на достојанство

---

60 Из турске престонице Михаило је кренуо пут Србије 10. фебруара 1840. године. После кратког задржавања у Једрену, остао је два дана у Пловдиву, а потом и у Софији (ДАС, МИД-В, 1839, VII, 43, Кнез Михаило – Намесништву, 13/25. фебруара 1840). У Ниш је стигао 1. марта, где је остао непуна два дана. На тло Кнежевине Србије ступио је 3. марта 1840. године као српски кнез. Након петодневног задржавања у алексиначком контумацу, свечано је дочекан у вароши 8. марта. *Новине србске*, бр. 8, 24. фебруар / 7. март 1840; Д. Леовац, *нав. дело*, 82–83.

61 Појединим.

62 Примио.

63 Тома Вучић Перишић (1787/1788–1859), најпре сарадник, потом противник кнеза Милоша Обреновића. После проглашења тзв. Турског устава 1838. године поново је именован за члана Савета (фебруара 1839). У периоду од 1839. до 1844. године био је „ударна песница“ уставобранитеља у борби против кнеза Милоша и Михаила Обреновића. Ослањајући се на његов неоспорни утицај у народу и војничка знања уставобранитељски прваци свесно су га истицали у први план. После абдикације кнеза Милоша, са Јевремом Обреновићем и Аврамом Петронијевићем именован је јуна 1839. године за намесника и на тој дужности остао до марта 1840. године. Напустио је Србију са другим уставобранитељским првацима октобра 1840. године, после мисије Портиног изасланика Муса-ефендије. До априла 1842. боравио је у политичком изгнанству у Османском царству, где је учврстио везе са истакнутијим турским политичарима и пољским емигрантима. Тада је настао план о протеривању кнеза Михаила и после повратка у Србију, он и остали уставобранитељи активно су деловали у том правцу.

64 Лазар Теодоровић (1771–1846), српски политичар и дипломата, од 1839. године члан Савета.

65 Аврам Петронијевић (1791–1852), српски државник, председник владе и министар иностраних послова. Био је један од водећих уставобранитеља.

66 Стефан Стефановић Тенка (1797–1865), политичар, државни саветник. Сарадник Томе Вучића Перишића и противник кнеза Михаила за време његове прве владавине. Кнез Александар Карађорђевић поставио га је 1842. године за државног саветника, 1844. за подпредседника, а 1848. године је постао председник Државног савета.

67 Илија Гарашанин (1812–1874), српски државник, председник владе, један од уставобранитеља.

Књажеско у Србији лишу, а место мене, по сказивању једни, сина⁶⁸, а по сказивању други, унука Карађорђевог⁶⁹ за Књаза изберу⁷⁰. По известијама даљним која сам о том до сад могао прибрати, намереније се је ово преднаведеним противницима моим породило летос, кад су чули, да Г. родитељ мој мени у Србију вратити се не дозвољава.⁷¹ Вучић је првиј, за ког веле, да је две користи увидио, које му производе одтуд, што ће Карађорђевић на Књажество Србско помоћи; једна корист, сина Обреновићевог опростити, кога се освете, за обиде⁷² родитељу његовом нанешене, бојаше; а друга му је корист та била, што је при дванајестољетњем унуку Карађорђевог⁷³ (ако је истина, да је он овог желио) надежду имао, дуже Наместником достоинства Књажеског остати, и свагда Карађорђевог фамилијом обвезателно почествован бити. Из овога истог побужденија сојузила су се и остала преднаведена Господа с њиме, а да би намереније своје у дејство привели, потребно им је било, да се код Народа, посредством кога су они избор чинити намеравали, осим партији његовој к фамилији Карађорђевој увере, и да се фонд установи, из кога ће се трошкови, кои се о том чинили буду, подмиривати. На тај конач, веле, да су они уговорили, да се за ползу Карађорђевића под тим уговором дејствује, да он, кад Књазем постане, дужан буде, за десет година половину

68 Александар Карађорђевић (1806–1885), који је након Вучићеве буне 1842. године и постао кнез Србије.

69 Ђорђе Петровић Карађорђе (1762–1817), вођа Првог српског устанка и родоначелник династије Карађорђевић.

70 Ђорђе Карађорђевић (1827–1884), Карађорђевог унук и син његовог најстаријег сина Алексе (1801–1830).

71 Кнез Милош није хтео да допусти одлазак сина Михаила у Србију а уставобранитељи су свакако претпостављали да је намера кнеза Милоша да их принуди да њега позову на престо, те да ће страни дворови, на првом месту Русија, то прихватити. Питање српског престола решавало се убрзано у Цариграду од почетка септембра 1839. године. На место министра спољних послова поново је постављен Мустафа Решид-паша, човек који је на тој функцији био у време доношења Турског устава, али и велики пријатељ Аврама Петронијевића. Захваљујући његовом труду, султан је званично бератом потврдио Михаила за кнеза, а званични акт је послат у Влашку преко посебног чиновника, Недимефендије. У самом тексту берата наводи се да је писан 8/9. октобра 1839. године, а неколико дана касније, Михаило и Намесништво су сазнали да султан захтева да му будући кнез оде на подворење. ДАС, МИД–В, 1839, VII, 43, А. Симић – Намесништву, 11/23. септембар 1839; Намесници – кнезу Михаилу, 6/18. октобар 1839; *Новине србске*, бр. 44, 7/19. октобар 1839; А. Ивић, *Смрт кнеза Милана Обреновића и долазак његовог брата Михаила за кнеза Србије*, Политика, бр. 6.556, 27. јул 1926; Р. Љушић, *нав. дело*, 44–45, 107–108; Д. Леовац, *нав. дело*, 65–73.

72 Кривица.

73 Односи се на Ђорђа Карађорђевића, сина Карађорђевог најстаријег сина Алексе.

плате своје уступити Вучићу, а овај да ју међу оне подели, кои су му у делу овом помагали. А за сад да се из народње Хазне⁷⁴ соразмерна сума под именом зајма узме. Стојан Симић прими дакле ролу зајмодавца, кому његови једномисленици у Совету на две године педесет тисашћа дуката (червоних) и то без лихве⁷⁵ дозволе, на које и остали членови пристану, мислећи, да он ову суму за распрострањеније свога купеческог кредита требају, као што је под тим изговором захтевао. Пошто су ову суму из народне Хазне дигли, определило је Намесничество, почетком месеца септемврија прошле године међу Народ Комисију⁷⁶, под изговором да Народу Устав толкује, с тим даљим Вучићем даним налогом, да тајним дејствијама Попечитеља внутрени дела Ђорђа Протића⁷⁷, кои се намеренију њином јавно противио, у траг уђу, и овога неуредности пронаћи постарају се, како ће га с Попечитељства моћи скинути, и ово јединомисленику њином Стефану Стефановићу, садашњему Попечитељу правосудија, вручити⁷⁸, и тако народ на своју руку обрнути, а Попечитељство правосудија њином јединомисленику Лазару Теодоровићу предати. Комисија ова састојала се из члена Совета полковника Лазара Теодоровића, Шефа гарнизонаог воинства Полковника Илије Гарашанина и члена суда окружија београдског Максима Ранковића. Но док је она нека окружија обишла, и тајним наговорима трудила се Народ за Карађорђа предроботати⁷⁹ и са фамилијом Обреновића омразити га; док је међу тим власт полицајна, која је у руци Попечитеља внутрени дела, ободренијем ове Комисије изилазити почевше неке пасквиле⁸⁰ похватала и пасквиланте на испит притегла; и док је Вучић, Симић са осталим њиним јединомисленицима у свима приликама овди по Београду устмено, а австријскиј правослов Јован Хаџић⁸¹ (позваниј мојим родитељем, да садејствује овди у списанију

74 Државне благајне.

75 Камате.

76 Водећи уставобранитељи су широм земље послали тзв. Уставотолкователну комисију, која је наводно требало да народу тумачи текст новог Устава (Хатишерифа из 1838), а у ствари је потајно требало да агитује против династије Обреновић.

77 Ђорђе Протић (1793–1857), политичар, судија, министар унутрашњих, министар спољних послова и председник владе Кнежевине Србије (1840–1842). Као председник владе за време прве владавине кнеза Михаила Обреновића, својим (не)деловањем већим делом је и заслужан за његов пад са престола 1842. године.

78 Уручити.

79 Преобратити

80 Најчешће подруглив спис на рачун некога, чији је аутор углавном непознат.

81 Јован Хаџић (1799–1869), књижевник, један од оснивача и први председник Матице српске, дописни члан Друштва српске словесности и Српског ученог друштва. На позив

гражданскиј закона) и писмено подвиге Карађорђеове хвалио, а Обреновића хулио, и док је најпосле Аврам Петронијевић Богориду⁸², Антићу⁸³ и осталим своим познаницима у Цариград о намеренију њином писао, и пут к томе код високе Порте отварао, – дотле је већ приспело у Србији известије о наименованију мом за Књаза Србског.⁸⁴ Вест ова дејствовала је на све, који су против мене ишли (овако ми неки веле) као гром; а на оне, који су им се томе противили, и који, су због тога дотле разна притесненија⁸⁵ трпити морали, благодетелно, поводом којим је мени привржена страна почела истраживати и гонити оне, који су после известија о мом наименованију за Књаза, противу мене роптали, и људе, да Карађорђевића ишту, наговарали; и тако је власт полицајна притегла некога Цукића и Сеницу из Окружија крагујевачког на суд. Но почем су се ови о поступку свом одали, и пошто је жица већ ухваћена била, водећа источнику⁸⁶, од куд је цела ова интрига извирала, довела је застрашена Вучићева страна Совет, у коме се не мало число јединомисленика његови находило, до тога, те је месеца декемврија 1839 год. Попечитељ внутрени дела налог дао, да сва даља о том питања, „ради предупреденија даљи непријатности, стану, до долазка Књаза“. По овоме решенију престала су даља о том изследованија. По кратком за тим времену, тј. први дан месеца јануарија т.г. дознало је централно правленије⁸⁷, да су већа част житеља Окружија крагујевачког наумили, кад у Србију приспем, преда ме изићи и принудити ме, да у Крагујевац свратим, и у њему централно правленије установим. И будући се осведочило, да је и сами началник истог окружија с овим народом у споразумленију; то је Попечитељ внутрени дела Ђорђе Протић, на кога је противна страна подозревала да ће све то с његовим знањем бити вознамерено, истог началника у Београд довести и Суду предати дао.

У то исто време, у које су људи из Окружија крагујевачког мислили мени на сусрет изаћи, и у Крагујевац приволети ме, ишао је Настојатељ Манастира Манасије Исаија Стојшић по Народу, под именом прошње за

кнеза Милоша је стигао у Србију да учествује у изради закона, потом одлази из земље и поново се враћа у Србију на позив уставобранитеља. Идејни је творац Грађанског законика (1844).

82 Стефан Богоридес, кнез Самоса, велики драгоман Порте.

83 Јован Антић, српски капућехаја у Цариграду (1833–1836, 1837–1842).

84 Видети напомену бр. 3.

85 Притиске.

86 Извору.

87 Званичан назив владе у Кнежевини Србији у периоду 1839–1862. године.

манастир, и на питање Народа, шта чује за књаза, дал 'ће скоро у Србију доћи, одговарао му, да се он слабо за тог Књаза брине, и да му је за чудо, зашто се и они људи, о њему брину, кад сваки од њи може Књаз бити, при-
додавши им: „дигни коју оћеш балегу, пак ћеш под њом наћи Књаза“. Ове речи његове баце га у подозреније, да ће он од они, кои су Обреновићевој фамилији пропаст закључили, бити изаслан, да Народ од њега одмеће, и зато га полицајна власт притегне и суду преда.

Док су дакле и преднаведениј Окружија Началник и овај Духовник под Судом испитивани, приспем и ја у Београд, те свима политическим преступницима, и онима, кои су већ били осуђени, и онима, кои су под судом наодили се, опроштај дам, и тек се људи ови, тегоба, у којима су се наодили, ослободе.

Дознавши све ово, помислите Милостивиј Государ! како је мени могло бити, кад сам по долазку моме у Београд, 3 марта т.г. од спроводника мога, Недим Ефендије⁸⁸, чути морао, да је његова намера, поред мога Берата на Књажеско достоинство и ферман којим се Намесничество укида, дати јавно Народу прочитати и писма великог Везира, Вучићу и Петронијевићу послана, којима се они као Советници мени придодају.⁸⁹ Људи, који су до јуче противу личности моје ишли; људи, кои и сада ни о чем другом можда не мисле, него о том, како ће ме на танак лед навести да пропаднем, постављају се да буду мои Советници! Имал гди год примера, да је књаз, имајући корениј преда собом, кој му стазу напредовања његовог показује, принуђен, онакове људе около себе држати као Советнике, кои су му јавно противу његовог сушћествовања⁹⁰ ишли. Ове мисли су се у мени разлиле, кад сам Недим Ефендији на његово предложеније о обнародованију преднаведени, на Вучића и Петронијевића гласећи, писама везирскиј, казао, да су та писма

88 Турски чиновник који је кнезу Михаилу донео Берат у Влашку, октобра 1839. године, а потом га пратио на пут у Цариград и приликом повратка у Србију.

89 Кнез Михаило је још у Алексинцу сазнао од Недим-ефендије да султанови Берат и Ферман нису једини документи које је он носио из Цариграда. У питању су била и два писма великог везира за Аврама Петронијевића и Тому Вучића, којим им се давао специфичан положај у управи. По њима је, након укидања Намесништва, кнез требало да се о важним делима договара са "два кнеза између најзнаменитијих старешина народа", односно Петронијевићем и Вучићем. Види се да су везирска писма била противуречна самом тексту фермана кнезу Михаилу, Турском уставу, а оно што је највише бринуло кнеза и његове присталице била је чињеница да се у везирским писмима није наводило у којим делима кнез треба да их консултује нити временско трајање наименовања. Р. Љушић, *нав. дело*, 151–153; Р. Ј Поповић, *Аврам Петронијевић*, 128–129; исти, *Тома Вучић Перишић*, Београд, 2003, 120–121. Текстовете фермана и везирских писама видети у: Д. Леовац, *нав. дело*, 254–259.

90 Постојања.

и мени непозната, и да се ја нисам надао, да ће њима таква писма великиј везир слати, пак с том намером јошт, да иј јавно обнародује, премда признати морам, да ми је Решид паша⁹¹ говорио, да њи двоицу за Советнике моје узем. Пошто сам Недим Ефендији несогласије моје о овом намеренију његовом сообшћии, и пошто сам му открио, да многи у народу негодују, што се обичај заводи, да се у Србији Чиновници везирским писмима постављају а не Кнажеским Дипломама, као што нам Устав земаљскиј изриком право даје, придодао сам му и то, да ствар најпре сообшћи Совету и чујем, да неће ко имати противу тога какви примечанија, кои ако буде, да се боље у Совету о том међу нами ствар угоди, а не на Кале-Мејдану пред оноликим Народом. Ово предложеније (при свему томе, што су неки говорили, да је произведеније Вучића и Петронијевића забрањеним тајним махинацијама неким, без согласија Совета и остали закони надлежатељстава Сербски), посредством Стојана Симића, Петронијевића и самном у Костантинопољу бившег брата његовог Алексе Симића⁹² учињено, буде одобрено, и у Совету, у присуствију Г. Вашћенка⁹³ и Недим Ефендије, 4-га Марта уговорено, да се писма ова с моим Бератом и Ферманом прочитају, и тако је сутрадан, 5-г т. учињено на Кале-Мејдану јавно обнародованије свију Недим Ефендијом донешени аката.⁹⁴

6-ог текућег у Среду држао сам скупштину у Совету. Овом приликом сам совршено увереније получио од народњи Депутата⁹⁵, о простодушној и истиниој привржености његовој к мени, молећи ме, да безвластију, које је од оног доба, од како је Србија без Књаза остала, започело, и злоупотребленијама, која су за то време чињена, крај учиним, и тегобе, које трају, олакшам им. Чувши ово одговорим им, да сваког Окружија Депутати осо-

91 Мустафа Решид-паша, министар спољних послова Османског царства.

92 Алекса Симић (1800–1872), политичар, један од најзначајнијих уставобранитеља, кнежевски представник и министар иностраних дела, министар унутрашњих дела, министар правде и просвете.

93 Герасим Васиљевич Вашченко (1790–1850?), дипломата, политичар, саветник. У периоду 1817–1821. и 1826–1828. године службовао је у саставу руске мисије у Цариграду. У међувремену је био секретар Комисије у Одеси за помоћ грчким избеглицама (1821–1826). Био је руски конзул у Молдавији (1835–1837) и Оршави (1837–1838), а од 1838. до 1843. године први руски дипломатски представник у Србији, у рангу конзула.

94 По утврђеном церемонијалу, кнез је у пратњи виших чиновника, митрополита, епископа страних конзула и вирилних посланика, 17. марта стигао на Калемегдан, где су већ били изабрани посланици Народне скупштине и бројна заинтересована лица. На Калемегдану су најпре прочитани султанов Берат и Ферман, а потом и везирска писма насловљена на Аврама Петронијевића и Тому Вучића.

95 Посланика, представника.

бено прошеније сочине, која ћу прошенија, по том у расузденије узети, и Народу посредством надлежниј властиј на ова одговорити. Овим начином уверивши Депутате о доброј мојој вољи к напредку њином, разпустим иј на њине квартире, да предложенија своја сочине, и сутра да ми иј предаду.⁹⁶

Седмог Марта пак у јутру добијем вест, да је прошлу ноћ Вучић у својој кући, сазвавши све президенти Окружни Судова и већу част окружни Началника, скупштину држао, у којој да су Петронијевић, Попечитељ Правосудија Стефан Стефановић, Советник Стојан Симић, Шеф гарнизонаог воинства Полковник Илија Гарашанин, членови Апелационог Суда и јошт неки Чиновници били; у којој да је Вучић Началницима и осталим провинцијалним чиновницима онде десившим се открио, да се међ чиновницима централног правленија две партаје наоде, које су у начину чувања неповредимости Устава не могу да сложе, обвињавњући⁹⁷ једна другу, да Устав вређа, да им је за тим казао, да он, Вучић, к предупреденију даљи неповољни слѣдствија, која се од овод породити могу, ништа боље незна, него да се обе партаје раздвојене пред Народ ставе, а Народ да реши, која страна има право, кој дужан да буде, по советима ове партаје Народом управљати; а чиновници противне партаје да падну, предавши иј милости оне партаје, која победу обдржи. А и овима подобне к раздраженију умова присуствујућој страни Чиновника служеће речи изговорити им, казао им је, да народ о овој намери његовој и његове партаје предуготове, и тако да су се ови, по томе разишли, мислећи,

96 Седници Савета присуствовали су саветници, министри, митрополит, руски конзул Вашченко и Недим-ефендија. Свакако да је Порта, постављањем саветника, у већој мери пореметила постојећи уставни поредак у Србији. Почетак прве владавине кнеза Михаила након доласка у Србију обележила је бурна седница Савета. Међусобна оптуживања, правдања и негодовања, указивали су да ће положај кнеза Михаила бити заиста тежак. Недим-ефендија се најпре правдао да није знао за поменута писма у Цариграду, те да су му приспела уснут. У ово свакако нико није поверовао, будући да носе датум 7. фебруар, што значи да су била готова неколико дана пре поласка из турске престонице. Потом је Алекса Симић окривљен за закулисни рад у Цариграду, а сам је признао да је радио на доношењу везирских писама, правдајући се да је кнеза о томе требало да извести Мустафа Решид-паша. Кнез Михаило је оптуживао и Аврама Петронијевића за закулисни рад на Порти, сматрајући да је Симић радио по његовим налозима. Расправу, у којој су једни поздрављали везирска писма, а други осуђивали тај поступак, прекинуо је митрополит, који је кнеза упитао да ли жели Петронијевића и Вучића за саветнике. Михаило је након притисака руског конзула и Недим-ефендије невољно прихватио свршено стање. Кнез је с пуним правом констатовао: „Ако их, велим, у свачему испитам и без њихове воље ништа не учиним, онда су управо они књаз, а ја нијесам; ако ли израдим што и без њихова знања и питања, онда ће они рећи да их презирем и против дужности све радим“. В. Ст. Караџић, *Грађа за српску историју нашега времена и живота најпознатијих поглавица овога времена*, Београд, 1898, 209; Р. Љушић, *нав. дело*, 154; Р. Ј Поповић, *Аврам Петронијевић*, 128–129.

97 Окривљавајући.

шта им воља чинити. Чувши ово, призовем к мени Петронијевића, кои ми на питање о овом догађају одговори, да су се неке Старешине у Вучићевом дому сабрали, њега и јошт неке сановнике звале, да се саберу, и о делама народним посаветују.

Тек што сам Петронијевића одпустио, и о начину почео разсуждавати, коим би се ово намереније Вучићево и његови једномишљеника без нарушенија мира осујетило, и ствар до тога довела, да се свака партаја својј интрига окане, сви колици помире и од сада у слоги љубови живе, тек што сам, велим „о том почео мислити, ал ето ти ми Попечитеља внутрени дела Ђорђа Протића с усменим рапортом, о свему прошле ноћи у кући Вучићевој случившим се, с тим додатком, да су Началници Окружни њему јавили, да је Народ као и они, о поступку Вучићевом и његови једномисленика, кои су иј звали, да иј као средство к докученију њини неразумни⁹⁸ намеренија употребе, негодујући, у намеренију захтевати, да се интриганти (тако они Вучића и његове називаху) Суду предаду, но да иј је он, Протић, од тог намеренија отвратио, препоручивши им, да они средства нађу, како ће се спокојствије одржати, а да нико никаковиј вред не поднесе, на које да су они међусобно закључили, да одавде кућама својима не врате се док се год између обе партаје помиреније не учини; и да су по томе њега Протића, молили, да им дозволи к мени самом предстати, и ову жељу њим сви скупа изјаснити ми. Будући, да су ови људи тиме к помиренију водећим, намеренијем своим моје намереније предусрели, нисам закаснио дозволити им, да ми предстану, тим више, што сам желио сам од свију њи уверити се, дал су они у Вучићеву кућу сами дошли и одатле Петронијевића и остале њиове једномисленике звали, као што ме је Петронијевић уверио, или су ови обратно њи сабрали. Представши све старешине пред мене, изјавили су ми намереније своје, да се кућама своима неће пре учињеног помиренија и утишанија вражде између Чиновника вратити, нити смети мене между оваковим лицама оставити. А што се начина њиног собранија у кући Вучићевој тиче казали су ми, да су иј Вучић и остали Советници звали. Разумевши ово, и видевши, да ће се све ово моћи мирно окончати, кажем им, да ћу тај дан њи и све остале старешине у Совет сазвати и од њи, пред лицем свију сановника, жењу њину чути, које тај дан учиним.

Дошавши у Совет, приметим, да међу свима собраним се Чиновницима Вучића и Петронијевића неима. Пошљем дакле по њи; но они, стидећи се свог поступка, или можда бојећи се зли какови следствија за то што су све старешине о поступцима њиним негодовале, не хтедну доћи; и тако сам без ове двоце жељу свију саслушао, кои су се согласили к помиренију, све оне

98 Неразумних.

кои су у вражди били, приволети и на то иј пред Митрополитом заклету; а кои између њи не хтедне на то пристати, тај да даде оставку.

Одобривши им ја овај поступак, кажем им, да се сутра опет у Совету окупе, гди ће митрополит с осталим Епископима а и Вучић и Петронијевић бити, и тако овај дан прође. Сутра дан, 8-га Марта, сви дођемо опет у Совет, гди се акт помиренија на ново прочита, у присуствију свију Старешина, Советника, Попечитеља и Епископа, за којим се одма у завади дотле бивше обе странке помире и изљубе с тиме, да један против другог нипошто више интригирати неће, и ако би се ко у напредак покусио таково што чинити, да се одма Суду преда, и примерно казни.

Док смо овим редом мир закључили, дотле су избрани Депутати из свију окружија Србије желанија своја писмено мени поднели, тако, да сам у суботу, 9-га Марта, у стању био, скупштину разпустити, које сам и учинио, обећаваши јој, да ћу прошенија њена узети у разсудженије, и своим временом на ово одговорити им.⁹⁹

Овако се је мутња моји Сановника окончала, и радујем се, што сам у стању Ваше Превасходитељство уверити, да се надам, да ће споразуменије имеђу обе, у завади бивше, стране, мало по мало утврдити се. Ја пак, колико ми силе моје буду дозвољавале, трудит ћу се, да строгим набљудавањем правде, љубов и повереније обшће задобијем.

Између остали предмета, које су Депутати у прошенијама своима навели, четрнаест их је окружија захтевало, да се централно правленије унутреност Србије премести. Ја ћу истина и о овом као и о осталим предметима мненије Совета саслушати: но при свему томе рад сам и Вашег Превасходитељства о том мненије чути, и зато позније молим, да ми благонаклониј совет Ваш у том, као и у смотренију преднаведени 12 вопро-

---

99 Тома Вучић је исту ноћ окупио код себе све своје приврженике да се договоре како ће даље радити. Одлучено је да од кнеза траже строгу истрагу над свима начелствима, а нарочито над Министарством унутрашњих дела због немира, који су се догодили у београдском и крагујевачком гарнизону, а против уставобранитеља, те да од кнеза траже одлучну изјаву, да ли прихвата Вучића и Петронијевића за своје саветнике или не? На ово је реаговао Ђорђе Протић, тадашњи министар унутрашњих дела, који је, сазнавши за Вучићев збор, окупио највећи део скупштинских посланика, да потпишу молбу кнезу и захтевају опште помирење. Молба је кнезу предата у зору, 20. марта, када је у присуству митрополита, организовано званично измирење и полагање заклетве да ће сви „у слози и у љубави живети“. Скупштина је распуштена сутрадан, а на вест о неспоразумима због везирских писама, из Цариграда је стигао нови указ о потврђивању Вучића и Петронијевића за кнежеве саветнике. Р. Љушић, *нав. дело*, 156; Н. Попов, *Србија и Русија од Кочине крајине до Светоандрејске скупштине*, III, Београд, 1870, 36; Р. Ј. Поповић, *Тома Вучић Перишић*, 121–122.

са¹⁰⁰, касателно¹⁰¹ права Књажеског, неби отрekli, негода би ми на све ово онако милостиво и међу нами партикуларно одговорили, као што Вам се ја прстодушно поверавам. Никоме се о свему овом, што Вам пишем, нисам поверио, кроне Вами, милостивиј Государ! и то због тога што сам и из акта архиве канцеларије моје уверио се, да сте Ви многогодишњим подвизима Вашима о благу Србије јошт под правленијем Г. родитеља мог себи име задобили, које ће у аналима србске историје у реду добротвора Србије светлити. – Молим дакле препокорно, да ми неби за непристојност какву приписали, што Вас овако пространим писмом, и то србским диалектом писани утруждавам¹⁰²; јер Вам са сожаленијем признати морам, да ја ово мојој канцеларији, којом Аврам Петронијевић управља, поверити нисам смео, и зато сам принуђен о свему преднаведеном за благотворни совет Ваш, ради будућег мог управленија, приватно и секретно¹⁰³ молити Вас, надајући се, да ми не само то сада нећете отрeћи, него да ће томе Вам природном благостију и у напредак упућивати тако, како ћу у стању бити, род србскиј на стазу благостојанија његовог извести, како ће све то боље он упознати благодeјанија Всеавгустејшег Покровитеља свог и како ћу и ја не само оправдати високо ојиданије Његово, него и свагда достојно називати се моћи Вашег Превасходитељства
-га¹⁰⁴ марта 1840.
У Београду

РЕФЕРЕНЦЕ

Необјављени извори

Државни архив Србије (ДАС)

1. Министарство иностраних дела – Внутрено одељење (МИД–В)
2. Поклони и откупи (ПО)

Објављени извори

1. *Зборник закона и уредба и уредбени указа, издани у Књажеству Србском, од времена обнародованог Устава земаљског (13. феб. 1839. до апр. мес. 1840)*, I, Београд, 1840.

---

100 Питања.

101 Која се тичу.

102 Оптерећујем.

103 Тајно.

104 20. марта по јулијанском календару.

2. В. Ст. Караџић, *Грађа за српску историју нашега времена и живота најпознатијих поглавица овога времена*, Београд, 1898.

Периодика

1. *Новине србске* (1839, 1840)

Литература

1. Д. Леовац, *Кнез Михаило Обреновић. Младост, прва владавина, емиграција*, Београд, 2019.
2. Ј. Лончарић, *Државни Савет по Уставу од 1838. године*, Београд, 1907.
3. Р. Љушић, *Прво намесништво (1839–1840)*, Београд, 1995.
4. Н. Попов, *Србија и Русија од Кочине крајине до Светоандрејске скупштине*, III, Београд, 1870.
5. Р. Ј. Поповић, *Аврам Петронијевић (1791–1852)*, Београд, 2012.
6. Исти, *Тома Вучић Перишић*, Београд, 2003.
7. Ј. Продановић, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Београд, 1936.

MEMOIR OF PRINCE MIHAILO TO THE RUSSIAN AMBASSADOR IN CONSTANTINOPLE A. P. BUTENJEV (1840)

Summary:

The paper presents the memoir of Prince Mihailo Obrenović to the Russian ambassador in Constantinople A. P. Butenjev, from April 1, 1840. After his return to Serbia, Prince Mihailo encountered a great deal of opposition activity in the country. The leading defenders of the constitution tried to limit his power in every way. The manuscript we are discussing is kept in the State Archives of Serbia, and contains the prince's thoughts and considerations about his position, the relationship between the prince and the Council, and the issues surrounding the functioning of the most important state authorities. In addition, the prince gives a chronology of the most important events after his return to the country, and his view of the entire situation.